

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ В.Н. КАРАЗІНА

Кафедра міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки

КОМПЛЕКС НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
З ДИСЦИПЛІНИ

Теорія та практика комунікацій

для змішаної форми навчання

рівень вищої освіти перший (бакалаврський).....
галузь знань 29 «Міжнародні відносини»
спеціальність 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та
регіональні студії»
освітня програма «Міжнародна інформація та міжнародні комунікації»
вид дисципліни обов'язкова
факультет міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу

УКЛАДАЧ: д. соціол. наук, проф. Хижняк Л. М.

2020/2021 навчальний рік

1. Навчальний контент

Програма навчальної дисципліни «Теорія та практика комунікацій» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки **бакалавра** з галузі знань 29 «Міжнародні відносини» спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»

освітня програма «Міжнародна інформація та міжнародні комунікації»

Особливості навчання за денною формою в умовах продовження дії обставин непоборної сили

(в тому числі під час запровадження карантинних обмежень через пандемію)

В умовах дії карантинних обмежень освітній процес в університеті здійснюється за змішаною формою навчання, а саме:

- дистанційно (за затвердженим розкладом занять) на платформі **ZOOM** проводяться всі лекційні заняття;
- дистанційно на платформі **ZOOM** проводяться практичні (семінарські), індивідуальні заняття та консультації, контроль самостійної роботи у **Google Classroom**;
- аудиторно (за затвердженим розкладом занять) проводяться практичні та семінарські заняття у навчальних групах кількістю до 20 осіб з урахуванням відповідних санітарних і протиепідемічних заходів.

Методи контролю в умовах змішаної форми навчання

Підсумковий семестровий контроль здійснюється під час проведення екзамену. Загальна кількість балів за успішне виконання екзаменаційних завдань – 40. Час виконання – до 80 хвилин. Вміст екзаменаційного білета й оцінювання відповідей на екзамені: Теоретичне питання – 10 балів. Тести – 30 балів (15 тестових завдань x 2 бали).

За бажанням студент має можливість обрати тестову форму екзаменаційного білета (білет містить 20 тестових завдань, студент одержує 2 бали за кожну вірну відповідь)

УВАГА! У разі використання заборонених джерел на екзамені студент на вимогу викладача залишає аудиторію та одержує загальну нульову оцінку (0).

У разі настання / продовження дії **обставин непоборної сили** (в тому числі запровадження жорстких карантинних обмежень в умовах пандемії з заборобою відвідування ЗВО) здобувачам надається можливість скласти **екзамен у тестовій формі** (білет містить 20 тестових завдань, здобувач одержує 2 бали за кожну вірну відповідь) **дистанційно на платформі Google Classroom** в дистанційному курсі «Теорія та практика комунікацій».

План лекційних занять

Розділ 1. Основи теорії комунікації

Тема 1: Вступ до теорії комунікації

1. Теорія комунікації як наука та навчальна дисципліна
2. Експансія комунікативних технологій у сучасному світі
3. Поняття комунікації, її схема, елементи та функції
4. Комунікативні революції.

Питання до дискусії:

- Дайте типові визначення комунікації.
- Що є об'єктом теорії комунікації?
- Що є предметом теорії комунікації?
- Які науки вивчають комунікацію?

- За якими ознаками проводиться типологія комунікацій?
- Що таке спрямованість комунікації?
- Назвіть сфери застосування нових технічних засобів комунікації.
- Які є види сучасних інформаційно–комунікаційних технологій?
- Схарактеризуйте такі ознаки комунікації: антропологічну, соціальну, кодувальну, процесуальну.
- Які функції комунікації?
- Які комунікативні революції виділяють науковці?

Тема 2. Витоки та основні підходи до теорії комунікації

1. Витоки теорії комунікації.
2. Сучасні теорії комунікації в міждисциплінарному дискурсі.
3. Закони та категорії теорії комунікації. Функції теорії комунікації. Методи теорії комунікації.
4. Г. М. Маклюен: новий погляд на комунікації.

Питання до дискусії:

- Як відбувалося становлення наукових підходів до вивчення комунікації?
- Чому до XIX в. осмислення проблем соціальної комунікації здійснювалося переважно в рамках філософії
 - У чому полягає сутність та особливості інтеракційного підходу до комунікації?
 - У чому полягає специфіка законів комунікації?
 - Давайте дамо визначення таких ключових категорій теорії комунікації: комунікація, інформаційний обмін, соціальна комунікація, спілкування, комунікативний простір, комунікативний час, комунікативна поведінка.
 - Г.М. Маклюен запропонував ділити засоби комунікації за характером їх впливу на «гарячі» і «холодні». Наведіть приклади «холодних» і «гарячих» засобів комунікації.

Тема 3. Процес соціальної комунікації. Базові моделі комунікації

1. Процес комунікації: поняття, елементи.
2. Базові моделі комунікації

Питання до дискусії:

- Чим обумовлена велика кількість моделей комунікації?
- Для чого застосовуються теоретичні моделі комунікації?
- Які науки вивчають комунікацію?
- У чому полягає прагматичний аспект комунікації?
- Що розуміється під поняттям “теоретична модель”?
- У чому сутність лінійної (класичної) моделі комунікації?
- Які особливості має удосконалена (шумова) модель комунікативного процесу?
- Як описує комунікацію модель двоступеневого потоку інформації в комунікативному процесі?
 - Як описують комунікацію моделі міжособистісного впливу?
 - Які етапи проходять повідомлення від відправника до одержувача?

- Як може передаватися повідомлення в комунікативному процесі?
- Які існують типи каналів комунікації?
- Якою мірою результативність соціальної комунікації зумовлена 1) самим джерелом комунікації (його статусом, надійністю, компетентністю), 2) характером повідомлення, 3) часом і умовами його передачі, способом кодування?

Тема 4. Комунікативні бар'єри

1. Поняття «комунікативні бар'єри». Множинність класифікацій комунікативних бар'єрів.
2. Технології подолання бар'єрів комунікації.
3. Цензура як специфічний бар'єр соціальної комунікації: її види, методи, мімікрія, роль у сучасному суспільстві.

Питання до дискусії:

- Які існують терміни для визначення комунікативних збоїв?
- Які бар'єри, обумовлені факторами середовища?
- У чому полягає специфіка технічних бар'єрів?
- Які є людські бар'єри комунікації психофізіологічні та соціокультурні)?
- Назвіть прийоми, що сприяють подоланню бар'єрів міжособистісної комунікації:

РОЗДІЛ 2. Типологія і практика соціальних комунікацій

Тема 5. Види комунікацій: вербальна, невербальна, паравербальна

1. Вербальна комунікація
2. Невербальна комунікація
3. Паравербальна комунікація

Питання до дискусії:

- Що є джерелом інформації у вербальній комунікації?
- Від чого залежить вибір коду при передачі вербальної інформації?
- Опишіть особливості невербальних повідомлень.
- Чи здатні невербальні повідомлення передавати інформацію?
- Схарактеризуйте елементи невербальної комунікації.
- Яке призначення паравербальної комунікації?

Тема 6. Прикладні комунікації

1. Сутність прикладних комунікацій. Їх види.
2. Характеристика кризових, міжнародних, політичних, релігійних комунікацій.
3. Методологія та понятійний апарат міжкультурної комунікації. Теорії міжкультурної комунікації.
4. Актуалізація проблем міжкультурної комунікації в міжнародних відносинах

Питання до дискусії:

На кожній лекції теми 6 студенти описують терміни і поняття, які використовуються для вивчення прикладних комунікативних практик.

ТЕМА 7. РІВНІ КОМУНІКАЦІЙ

1. Типологія комунікацій за рівнями.
2. Характеристика міжособистісних і групових комунікацій.
3. Публічні комунікації в сучасному суспільстві.
4. Поняття, особливості масової комунікації.
5. Організаційні комунікації.

Питання до дискусії:

На кожній лекції теми 7 студенти описують терміни і поняття, які використовуються для вивчення рівнів соціальної комунікації.

Плани практичних (семінарських) занять, завдання для самостійної роботи та поточного контролю знань, умінь та навичок студентів

Методичні поради

При підготовці до семінарів студенти насамперед готують відповіді на проблеми, що представлені в планах до кожного семінарського заняття. Після цього студенти переходять до виконання завдань.

Виконання завдань має на меті а) перевірку засвоєння студентами теоретичного матеріалу з навчальної дисципліни; б) сформувати у студентів практичні навички використання теорії комунікації при аналізі сучасного комунікативного простору.

Перш ніж виконувати завдання студентам пропонується ознайомитися з рекомендованою літературою до навчальної дисципліни.

Поточний контроль засвоєння теоретичних питань здійснюється за допомогою використання тестових завдань. У кожному тесті з чотирьох відповідей правильним є один варіант відповіді.

Плани практичних (семінарських) занять

Розділ 1. Основи теорії комунікації

Тема 1. Вступ до теорії комунікації

План

1. Експансія комунікативних технологій у сучасному світі. Фактори актуалізації комунікації в сучасному суспільстві. Проблема співвідношення теорії та практики комунікацій.
2. Мобільні комунікації та їхня роль у розвитку суспільства та в житті сучасної людини.
3. Поняття комунікації, її елементи та функції. Вплив сучасних комунікаційних технологій на життєдіяльність індивіда, групи, суспільства.
4. Тренди розвитку комунікацій. Комунікативні революції.
5. Завдання.

Завдання

На основі визначення ролі мобільних комунікацій у сучасному світі напишіть есе на тему "Мій день без мобільного телефону" (до 5 тис. знаків з пробілами).

Рекомендована література

Основна

Гавра Д. П. Основы теории коммуникации: для бакалавров и специалистов: учебное пособие для студентов вузов, обуч. по напр. 030600 «Журналистика» и спец. 030601 «Журналистика». Москва: Питер, 2011. 284 с.

Основы теории коммуникации: Учебник / Под ред. М. А. Василика. Москва: Гардарики, 2006. 615 с.

Эффективная коммуникация: история, теория, практика: Словарь-справочник / Отв. ред. М. И. Панов. Москва: ООО «Агентство «КРПА Олимп», 2005. 960 с.

Допоміжна

Дацюк С. Коммуникативные стратегии [Электронный ресурс]. URL: <http://gtmarket.ru/laboratory/expertize/2006/27517>

Дацюк С. Коммуникативные технологии [Электронный ресурс]. URL: <http://www.korolewstvo.narod.ru/psychostat/comstr.htm>

Тема 2. Витоки та основні підходи до теорії комунікації

План

1. Витоки теорії комунікації. Наукові уявлення про комунікацію як про процес і структуру.
2. Сучасні теорії комунікації. Інтеракціоністський підхід до розуміння комунікацій. Технократична група теорій комунікацій. Інтеракціоністська група теорій комунікацій.
3. Категорійний апарат теорії комунікації. Функції та методи теорії комунікації.
4. Завдання.

Завдання

На основі аналізу наукової літератури з комунікавістики опишіть одну з теорій соціальної комунікації (до 5 тис. знаків з пробілами).

Реферати

1. Наукові уявлення про комунікації як про процес і структуру.
2. Технократична група теорій комунікацій.
3. Інтеракціоністська група теорій комунікацій.

Рекомендована література

Основна

Основы теории коммуникации: Учебник / под ред. М. А. Василюка. Москва: Гардарика, 2006. С. 126-150.

Допоміжна

Коноваленко В. А., Коноваленко М. Ю., Швед Н. Г. Основы интегрированных коммуникаций: учебник и практикум для академического бакалавриата. Москва: Изд-во Юрайт, 2017. 486 с.

Коноваленко М. Ю., Конваленко В. А. Теория коммуникации: учебник для бакалавров. 2-е изд., перераб. и доп. Москва: Изд-во Юрайт, 2014. 415 с.

Гавра Д. П. Основы теории коммуникации: для бакалавров и специалистов: учебное пособие для студентов вузов, обуч. по напр. 030600 "Журналистика" и спец. 030601 «Журналистика». Москва: Питер, 2011. 284 с.

Шарков Ф. И. Коммуникология: основы теории коммуникации : учебник для студентов вузов, обучающихся по специальности "Связи с общественностью" / Междунар. акад. бизнеса и упр., Институт современных коммуникационных систем и технологий. 4-е изд., перераб. Москва: Дашков и К°, 2013. 487 с.

Тема 3. Процес комунікації. Базові моделі комунікації

План

1. Комунікативний процес. Кодування і декодування в комунікаційних процесах. Специфіка та форми зворотного зв'язку в комунікації.
2. Структурні моделі комунікації.
3. Семіотичні моделі комунікації.

Завдання

Опишіть процес соціальної комунікації на прикладі однієї з комунікативних практик (освітньої, наукової, політичної тощо) – до 5 тис. знаків з пробілами.

Рекомендована література

Основна

Гавра Д. П. Основы теории коммуникации: для бакалавров и специалистов: учебное пособие для студентов вузов, обуч. по напр. 030600 «Журналистика» и спец. 030601 «Журналистика». Москва: Питер, 2011. 284 с.

Основы теории коммуникации: Учебник / под ред. М. А. Василика. Москва: Гардарики, 2006. 615 с.

Шарков Ф.И. Коммуникология: основы теории коммуникации: учебник для студентов вузов, обучающихся по специальности «Связи с общественностью» / Междунар. акад. бизнеса и упр., Институт современных коммуникационных систем и технологий. 4-е изд., перераб. Москва: Дашков и К°, 2013. 487 с.

Эффективная коммуникация: история, теория, практика: Словарь-справочник / Отв. ред. М. И. Панов. Москва: ООО «Агентство «КРПА Олимп», 2005. 960 с.

Допоміжна

Дацюк С. Коммуникативные стратегии [Электронный ресурс]. Режим доступа: URL: <http://gtmarket.ru/laboratory/expertize/2006/2751> 7

Дацюк С. Коммуникативные технологии [Электронный ресурс]. Режим доступа: URL: <http://www.korolewstvo.narod.ru/psychostat/comstr.htm>

Тема 4. Комунікативні бар'єри

План

1. Поняття «комунікативні бар'єри». Множинність класифікацій комунікативних бар'єрів.
2. Технології подолання бар'єрів комунікації.
3. Цензура як специфічний бар'єр комунікації.
4. Завдання.

Завдання

Визначте та опишіть комунікативні бар'єри на прикладі однієї з комунікативних практик (освітньої, наукової, політичної тощо) – до 5 тис. знаків з пробілами.

Рекомендована література

Основна

Гавра Д. П. Основы теории коммуникации: для бакалавров и специалистов: учебное пособие для студентов вузов, обуч. по напр. 030600 «Журналистика» и спец. 030601 «Журналистика». Москва: Питер, 2011. 284 с.

Основы теории коммуникации: Учебник / под ред. М. А. Василика. Москва: Гардарики, 2006. 615 с.

Допоміжна

Эффективная коммуникация: история, теория, практика: Словарь-справочник / Отв. ред. М. И. Панов. Москва: ООО «Агентство «КРПА Олимп», 2005. 960 с.

Бландел Р. Эффективные бизнес-коммуникации. СПб.: Питер, 2000.

Спивак В. А. Современные бизнес-коммуникации. СПб.: Питер, 2002.

Соколов А. В. Общая теория социальной коммуникации: Учебное пособие. СПб.: Изд-во Михайлова В. А., 2002. 461 с.

Розділ 2. Типологія і практика соціальних комунікацій

Тема 5. Види комунікацій: вербальна, невербальна, паравербальна

Завдання: Розкрийте особливості вербальних, невербальних і паравербальних комунікацій на прикладі однієї з комунікативних практик (освітньої, наукової, політичної тощо) – до 5 тис. знаків з пробілами.

Заняття 1. Вербальна комунікація

План

1. Загальна характеристика видів комунікації. Вербальна, невербальна, паравербальна комунікації у комунікативному просторі.
2. Вербальна комунікація. Її форми, стилі, контексти. Функції мови. Мова – мовна діяльність. Види мовної діяльності (говоріння, слухання, лист, читання).
3. Особливості службово-ділового спілкування. Стратегії вербального впливу.

Заняття 2. Невербальна комунікація

План

1. Невербальна комунікація та її сутність та види. Невербальні компоненти комунікації. Функції невербальних повідомлень стосовно вербальних.
2. Елементи невербальної комунікації (кінесика, такесика, сенсорика, проксемика, хронеміка). Невербальна комунікація в міжкультурному контексті. Невербальні засоби комунікації.
3. Невербальні компоненти комунікації. Культура погляду. Дотики як проблема в процесі комунікації. Жести у комунікації. Жестова мова і її зв'язок з мовленням.
4. Семіотика комунікації. Семіотика як наука про знаки і знакові системи. Структура знака, семіотичний трикутник. Мова як знакова система.

Заняття 3. Паравербальна комунікація

План

1. Паравербальна комунікація: сутність, призначення, засоби.
2. Гендерний аспект паравербальної комунікації.

Рекомендована література

Основна

Гавра Д. П. Основы теории коммуникации: для бакалавров и специалистов: учебное пособие для студентов вузов, обуч. по напр. 030600 «Журналистика» и спец. 030601 «Журналистика». Москва: Питер, 2011. 284 с.

Основы теории коммуникации: Учебник / Под ред. М. А. Василика. Москва: Гардарики, 2006. 615 с.

Шарков Ф. И. Коммуникология: основы теории коммуникации : учебник для студентов вузов, обучающихся по специальности «Связи с общественностью» / Междунар. акад. бизнеса и упр., Институт современных коммуникационных систем и технологий. 4-е изд., перераб. Москва: Дашков и К°, 2013. 487 с.

Допоміжна

Викулова Л. Г., Шарунов А. И. Основы теории коммуникации: практикум: учебное пособие для студентов вузов, обучающихся по специальности «Связи с общественностью». Москва: АСТ: Восток-запад, 2008. 316 с.

Кузнецов И. Н. Современный язык жестов. Москва: АСТ, Харвест, 2012. 448 с.

Поваляева М. А., Рутер О. А. Невербальные средства общения. Ростов н/Д: Феникс, 2004. 352 с.

Нелсон О., Голант С. Язык мимики и жестов. Что это такое. Москва: АСТ, АСТ Москва, Хранитель, 2007. 352 с.

Пиз Алан, Пиз Барбара. Новый язык телодвижений. Расширенная версия. Сер: Психология общения. Москва: Эксмо, 2006. 416 с.

Тема 6. Прикладні комунікації

Завдання: Визначте і опишіть проблеми таких комунікацій в сучасному світі, як: кризові комунікації, релігійні комунікації, міжкультурні комунікації, політичні комунікації (до 8 тис. знаків з пробілами).

Заняття 1. Кризові комунікації

План

1. Поняття та особливості кризової комунікації.
2. Теорії кризової комунікації.
3. Сучасні тенденції та підходи до кризових комунікацій. Правила антикризової комунікації.

Рекомендована література

Основна

Меньшиков А. А. Связи с общественностью в кризисных ситуациях: учебное пособие. Комсомольск-на-Амуре: ФГБОУ ВПО «Комсомольский-на-Амуре гос. техн. ун-т», 2013. 82 с.

Петренко О. А., Грбачев А. М. СМИ и журналисты в условиях терактов: Учеб. пособие; Сев.-Кавк. гос. ун-т. Ставрополь, 2014. 198 с.

Чумиков А. Н. Антикризисные коммуникации: учеб. пособие. М.: Аспект-Пресс, 2013. 172 с.

Допоміжна

Голуб О. Ю. Кризисные коммуникации: методология и методы управления. *Вестник Саратовского государственного социально-экономического университета*. 2012. № 2(41). С. 142-145.

Голуб О. Ю. Коммуникации в кризисных ситуациях: модели интернет-присутствия. *Известия Саратовского ун-та. Нов. сер. Сер. Социология. Политология*. 2014. Т. 14. Вып. 4. С. 8-18.

Третьяк Г. Е. Кризисные коммуникации: типология, причины возникновения и последствия. *Труды Дальневосточного государственного технического университета*. 2007. № 147. С. 89-95.

Улмер Р., Селлау Т., Сиджер М. Эффективная кризисная коммуникация. От кризиса к возможности. Харьков: Изд-во Гуманитарный Центр (Наumenko А. А.), 2011. 268 с.

Coombs, W. Conceptualizing crisis communication. In R. L. Heath, & H.D. O'Hair (Eds.). *Handbook of crisis and risk communication*, New York: Routledge. 2009.

Rochet, C., Keramidou, O., Bout L. Crisis as change strategy in public organizations. *International Review of Administrative Sciences*, Серия 74. 2008. № 1.

Sweetser Kaye D., Metzgar E. Communicating during crisis: Use of blogs as a relationship management tool. *Public Relations Review*. 2007. № 33. P. 340-342.

Zarembka Alan Jay. *Crisis communication: theory and practice*. Armonk, N.Y.: M.E. Sharpe, 2010. 245 p.

Заняття 2. Релігійні комунікації

План

1. Поняття релігійної комунікації.
2. Комунікаційна система релігії.
3. Вертикальна та горизонтальна релігійна комунікація.
4. Релігійне послання як комунікація.
5. Релігійні інтернет-комунікації.

Рекомендована література

Основна

Бойко А. Релігія в мас-медіа України. К., 2009. 158 с.

Петрушкевич М. Релігійні комунікації: християнський контекст. Монографія / Марія Петрушкевич. Острог: Вид-во Національного університету «Острозька академія», 2011. 288 с.

Допоміжна

Бойко А. А. Релігійні медіа в державах Євросоюзу: правовий аспект. *Наукові записки Інституту журналістики*. Том 56. 2014. С. 214-218.

Бойко А. Церковна преса: якою вона мусить бути [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1896>.

Виговський Л. Комунікативно-трансляційна функціональність релігії та основні форми її вияву. *Академічне релігієзнавство*. № 1. 2004 (29). С. 29–39.

Гадьо Н. Нові можливості та функції католицьких засобів комунікації в інтернеті. *Вісник Львівського університету*. Серія Журналістика. 2014. Вип. 39. С. 210–219.

Гладь Н. Католицька церква і комунікація: від слова до онлайну. *Тела- та радіожурналістика*. 2014. Вип. 13. С. 182-191.

Мокренчук О. Сайт церкви – не розкіш, а ефективний інструмент служіння [Електронний ресурс] // Релігійно-інформаційна служба України. Релігія і мас-медіа. Режим доступу: <http://theology.in.ua/ua/index / projects/masmedia/38701/>. Назва екрана.

Петрушкевич М. Репрезентація масової релігійної комунікації в загальних комунікативних моделях. *Гуманітарний часопис*. 2016. № 4. С. 66-73.

Петрушкевич М. С. Аналіз поняття релігійної комунікації. *Філософія науки: традиції та інновації*. 2013. № 2 (8). С. 217-227.

Рожило М. А. Новітні форми релігійної інтернет-комунікації. *Масова комунікація: історія, сьогодення, перспективи*. 2012. № 2. С. 41–43.

Тарасюк Тетяна. Послання як засіб релігійної комунікації. *Лінгвостилістичні студії*. 2015. Вип. 3. С. 194-203.

Церква і соціальна комунікація: Найголовніші документи Католицької Церкви про пресу, радіо, телебачення, інтернет та інші медіа / упоряд. і наук. ред. М. Перун. Львів: Видавництво Українського Католицького Університету, 2014. 440 с.

Заняття 3. Міжкультурні комунікації

План

1. Специфіка міжкультурної комунікації як форми соціальної комунікації. Характерні риси міжкультурної комунікації.

2. Два контексти в міжкультурній комунікації: внутрішній контекст і зовнішній. Форми міжкультурної комунікації: пряма; непряма; опосередкована; неопосередкована.

3. Міждисциплінарність теорії міжкультурної комунікації. Теорія міжкультурної комунікації в системі наук про людину. Теоретичні орієнтири крос-культурного дослідження. Культурний шок в комунікативному аспекті.

4. Метатеорії міжкультурної комунікації (за Е. Холлом). Теорія високо- і низько контекстуальних культур Е. Холла. «Культурна граматики» Е. Холла. Теорія культурної грамотності Е. Хірша. Теорія культурних вимірів Г. Хофштеде.

Рекомендована література

Основна

Основы теории коммуникации: учебник / Под ред. М. А. Василика. Москва: Гардарика, 2006. С. 578-608.

Основы теории коммуникации: учебник и практикум для академического бакалавриата / под ред. Т. Д. Венедиктовой, Д. Б. Гудкова. Москва: Изд-во Юрайт, 2017. С. 81-85.

Бунина В. Г. Кросскультурный менеджмент и межкультурная коммуникация: учебное пособие. М.: ГУУ, 2008. 128 с.

Головлева Е. Л. Основы межкультурной коммуникации. М.: Феникс, 2008. 224 с.

Грушевицкая Т. Г., Попоков В. Д., Садохин А. П. Основы межкультурной коммуникации : учебник для вузов. М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2003. 352 с.

Допоміжна

Бацевич Ф. С. Словник термінів міжкультурної комунікацій. К.: Довіра, 2007. 205 с.

Боголюбова Н. М., Николаева Ю. В. Межкультурная коммуникация и международный культурный обмен. СПб.: СПбКО, 2009. 416 с.

Жукова И. Н., Лебедько М. Г., Прошина З. Г., Юзерович Н. Г. Словарь терминов межкультурной коммуникации. М.: Флинта: Наука, 2013. 632 с.

Зинченко В. Г., Зусман В. Г., Кирнозе З. И., Рябов Г. П. Словарь по межкультурной коммуникации. Понятия и персоналии. М.: Флинта: Наука, 2010. 136 с.

Берри Джон В., Пуртинга Айп Х., Сигалл Маршалл Х. Кросс-культурная психология. Исследования и применение. Харьков: Гуманитарный центр, 2007. 560 с.

Близнюк Т. П. Крос-культурні особливості української ділової культури. Бізнес Інформ. 2012. № 11.

Леонтович О. А. Введение в межкультурную коммуникацию. М.: Гнозис, 2007. 368 с.

Садохин А. П. Введение в теорию межкультурной коммуникации: Учеб. пособие. 2-е изд., стер. Москва: КНОРУС, 2016. 254 с.

Тангалычева Р. К. Теории и кейсы межкультурной коммуникации в условиях глобализации. М.: Алетейя, 2012. 247 с.

Хирш Э. Культурная грамотность: что нужно знать каждому американцу. М., 2010.

Чанкова Е. В. Коммуникативная компетентность личности в постиндустриальном обществе: (Теорет.-методол. исслед.) / Рос. гос. социал. ун-т. Москва, 2016. 191 с.

Hall E. T. Understanding Cultural Differences: Germans, French and Americans. Intercultural Press, 1990.

Заняття 4. Політичні комунікації

План

1. Особливості комунікативного процесу у сфері політики. Політичні комунікації: сутність, види.

2. Політична публічна комунікація: сутність, характерні риси. Політична непублічна комунікація: сутність, форми, види.

3. Три основні способи політичної комунікації, що базуються на використанні різних засобів: комунікація через друковані (преса, книги, плакати і т.ін.) і електронні засоби (радіо, телебачення і т.ін.) масової інформації; комунікація через організації, коли передавальною ланкою служать політичні партії, групи інтересів і т.ін.; комунікація через неформальні канали з використанням особистих зв'язків колективних суб'єктів, які реалізують громадянські ініціативи.

Рекомендована література:

Основна

Лиллиker Д. Политическая коммуникация. Ключевые концепты / Пер. с англ. Харьков: Изд-во «Гуманитарный Центр», 2010. 300 с.

Основы теории коммуникации: учебник / Под ред. М. А. Василика. Москва: Гардарика, 2006. С. 513-544.

Допоміжна

Грачев М. Н. Политическая коммуникация: теоретические концепции, модели, векторы развития: моногр. Москва: Прометей, 2004. 328 с.

Кастельс М. Власть коммуникации / пер. с англ. Москва: Изд. дом Высшей школы экономики, 2016. С. 177-181.

Крос К. Політичні комунікації та новинні засоби масової інформації у демократичних країнах: конкуруючі підходи: [моногр.]. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.soe.kiev.ua>

Политические коммуникации: учеб. пособие / Под ред. А. И. Соловьева. Москва: Аспект Пресс, 2004. 332 с.

Северс А. В. Методы использования социальных медиа в политических коммуникациях (на примере президентских выборов в США). *Вестник Московского университета*. Серия 10. Журналистика. 2015. № 1. С. 108-116.

Яковлев Д. В. Політична взаємодія як комунікативний процес: медіатизація, демократизація, раціоналізація: монографія. Одеса: Астропринт, 2009. 288 с.

Тема 7. Рівні комунікацій

Завдання: Визначте і опишіть проблеми таких комунікацій в сучасному світі, як: міжособистісні комунікації, публічні комунікації, масові комунікації, організаційні комунікації (до 8 тис. знаків з пробілами).

Заняття 1. Міжособистісні та групові комунікації

План

1. Поняття міжособистісної комунікації. Передумови міжособистісної комунікації. Мовна поведінка в міжособистісній комунікації. Почуття та емоції в міжособистісній комунікації. Аксиоми міжособистісної комунікації. Комунікативні стилі в міжособистісній комунікації.

2. Комунікативна компетентність особистості.

3. Поняття, види, функції групових комунікацій. Специфіка групових комунікацій. Прагматика групових комунікацій.

Рекомендована література

Основна

Чанкова Е. В. Коммуникативная компетентность личности в постиндустриальном обществе: (Теорет.-методол. исслед.) / Рос. гос. социал. ун-т. Москва: 2016. 191 с.

Допоміжна

Лебедев А. Н., Гордякова О. В. Личность в системе маркетинговых коммуникаций. Москва: Изд-во Институт психологии РАН, 2015. 303 с.

Дорофеев Д. Ю. Личность и коммуникации: Антропология устного и письм. слова в антич. культуре. Рус. христиан. гуманист. акад. / Д. Ю. Дорофеев. – СПб., 2015. – 639 с.

Сперанская Н. Н. Межличностное общение и коммуникации / Модуль 1: Межличностные отношения и коммуникация: Учеб. пособие. СПб., 2016. 109 с.

Заняття 2. Публічні комунікації

План

1. Публічна комунікація як різновид соціальної комунікації. Співвідношення понять «публічна комунікація», «публічна інформація», «публічна політика».

2. Мета і функції публічної комунікації. Публічний сектор, публічна комунікація і публічна політика.

3. Основні підпростори-рівні публічності. Публічна комунікація і публічний простір. Завдання публічного простору. Архітектурні особливості публічного простору. Соціологічні концепції публічного простору. Характерні риси публічного простору.

Рекомендована література

Основна

Парсонс В. Публічна політика: Вступ до теорії й практики аналізу політики / пер. з англ. Київ: Вид. Дім „Києво-Могилянська академія”, 2006. 549 с.

Допоміжна

Європейські публічні комунікації: культура, політика, технології. Колективна монографія / А. Л. Шинкарук, В.М. Парфенюк, Е.Я. Кац. Рівне, 2013. 280 с.

Наумов С. А. Игра как способ представления реальности публичных коммуникаций. *Вопросы философии*. 2008. № 6. С. 29–42.

Наумов С. А. Публичные коммуникации как феномен нетрадиционного управления // *Философия управления: проблемы и стратегии*. Отв. ред. В. М. Розин. Москва: ИФРАН, 2010. С. 241–254.

Сеннет Р. Падение публичного человека / пер. с англ. Москва: «Логос», 2002. 424 с.

Заняття 3. Масові комунікації

План

1. Дискусії про роль масової комунікації в сучасному суспільстві. Масова комунікація, масова культура, масове суспільство, медіатизація суспільства.

2. Поняття, особливості масової комунікації. Співвідношення міжособистої та масової комунікації. Засоби масової комунікації. Функції масової комунікації.

3. Масова комунікація як об’єкт теоретичних інтерпретацій. Три традиції досліджень масової комунікації. Огляд теорій і концепцій масової комунікації.

Рекомендована література

Основна

Гавра Д. П. Основы теории коммуникации: для бакалавров и специалистов: учебное пособие для студентов вузов, обуч. по напр. 030600 "Журналистика" и спец. 030601 "Журналистика". Москва: Питер, 2011. 284 с.

Основы теории коммуникации: Учебник / Под ред. М. А. Василика. Москва: Гардарики, 2006. 615 с.

Брайант Дж. Основы воздействия СМИ / Брайант Дж., Томпсон С. Москва: Изд. дом «Вильямс», 2004. 432 с.

Бакулев Т.П. Массовая коммуникация: западные теории и концепции. Москва: Аспект Пресс, 2013.

Березин В. М. Массовая коммуникация: сущность, каналы действия. Москва: Рип-холдинг, 2003. 174 с.

Допоміжна

Назаров М.М. Массовая коммуникация и общество. Москва: «АВАНТИПЛЮС», 2010.

Наumenko Т.В. Массовая коммуникация: теоретико-методологический анализ. Москва: Изд-во «Перспектива», 2012.

Наumenko Т. В. Массовая коммуникация: теоретико-методологический анализ. Москва: Перспектива, 2003. 252 с.

Назаров М.М. Эффекты массовой коммуникации – исследования, периодизация и типология [Электронный ресурс] / <http://psyfactor.org/lib/nazarov.htm>

Заняття 4. Організаційні комунікації

План

1. Природа комунікації в організації. Організаційні структури та комунікативна поведінка персоналу організації.

2. Методи вивчення комунікативних процесів в організаціях. Соціокультурна обумовленість комунікації в організаціях. Роль систем телекомунікацій в розвитку організацій. Комунікативні ролі в організації.

3. Корпоративні (офісні) комунікації. Тренди організаційних комунікацій ХХІ століття. Стратегічні організаційні комунікації. Зовнішні і внутрішні організаційні комунікації. організаційні комунікації у кризових ситуаціях.

4. Ефективність і безпека організаційних комунікацій. Умови та фактори, що сприяють ефективній комунікації в організації.

Рекомендована література

Основна

Зорин А. В. Коммуникативный менеджмент //Эффективная коммуникация: история, теория, практика: Словарь-справочник / Отв. ред. М. И. Панов. – М. : ООО «Агентство «КРПА Олимп», 2005. 960 с.

Барков С. А. Социология организаций: учебное пособие. М.: Изд-во Моск. ун-та, 2004. – С. 93-103.

Основы теории коммуникации: Учебник / под ред. М. А. Василика. М. : Гардприки, 2006. С. 481-512.

Роджерс Э. Коммуникации в организациях: Пер. с англ. / Э. Роджерс, Р. Агарвала-Роджерс. М. : Экономика, 1980. 176 с.

Щербина В.В. Социальные теории организации: Словарь. М.: ИНФРА-М, 2000. С. 56-57, 64 – 65.

Холл Р. Х. Организации: структуры, процессы, результаты. СПб.: Питер, 2001. С. 254 – 270.

Допоміжна

Бабосов Е. М., Трусъ А. А. Особенности коммуникации в организационных моделях различных типов. *Вестник Московского университета. Серия 18. Социология и политология*. 2015. № 3. С. 95-114.

Лэйхифф Дж. М. Бизнес-коммуникации: пер. с англ. / Дж. М. Лэйхифф, Дж. М. Пенроуз. СПб. : Питер, 2001. 688 с.

Ро О. С. Передовые технологии коммуникации и организации. *Социс*. 2001. № 3. С. 64–73.

Холл Р. Х. Организации: структуры, процессы, результаты. СПб.: Питер, 2001. С. 271–297.

Контрольна робота

Контрольна робота складається з трьох завдань, які студенти презентують на семінарських заняттях (аудиторно чи дистанційно) протягом семестру і здають на кафедру міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки у письмовому вигляді.

Завдання до контрольної роботи

1. Дайте характеристику таких основних моделей комунікації:

- моделі комунікації Аристотеля
- моделі комунікації Ласуелла
- моделі комунікації Шеннона-Уівера
- циркулярної моделі комунікації Осгуда-Шрама
- моделі двоступеневої комунікації
- моделі комунікації М. де Флера
- моделі мовної комунікації Р. Якобсона
- моделі комунікації Ю. Лотмана
- моделі комунікації Умберто Еко.

Проведіть порівняльний аналіз наведених моделей комунікації, визначте їхні переваги, вади та обмеження.

2. Розробіть кросворд з понять, що описують процес соціальної комунікації (мін 15 понять).

3. Напишіть рецензію на одну з книг, присвячених актуальним проблемам комунікації:

- Андерсон К. TED TALKS. Слова меняют мир: первое официальное руководство по публичным выступлениям. Москва: ЭКСМО, 2017. 288 с.
- Аппс Джуди. Чтобы слушали и слышали! Влияние вашего голоса. СПб.: Питер, 2012. 208 с.
- Бредемайер Карстен. Черная риторика: Власть и магия слова; пер. с нем. 2-е изд. Москва: Альпина Бизнес Букс, 2005. 224 с.
- Зверева Н. В. Я говорю – меня слушают. Уроки практической риторики. Москва: Альпина Паблицер, 2013. 234 с.
- Кастельс М. Власть коммуникации / пер. с англ. Москва: Изд. дом Высшей школы экономики, 2016. 564 с.
- Маккормак Джо. Короче. Меньше слов – больше смысла. Москва: Изд-во Манн, Иванов и Фербер, 2014. 272 с.
- Лилликер Д. Политическая коммуникация. Ключевые концепты / пер. с англ. Харьков: Изд-во "Гуманитарный Центр", 2010. 297 с.
- Пиз А. Язык телодвижений. Как читать мысли других по их жестам / Пер. с англ. Н. Новгород: Ай Кью, 1999. 262 с.
- Почепцов Г. Теория коммуникации. Москва: «Рефл-бук», Киев: Изд-во «Ваклер», 2001. 656 с.
- Седнев А. Выступление без подготовки. Что и как говорить, если вас застали врасплох; пер. с англ. Москва: Манн, Иванов и Фербер, 2014. 224 с.
- Скотт Сьюзан. Разговор по существу. Искусство общения для тех, кто хочет добиваться своего. Москва: Изд-во Манн, Иванов и Фербер, 2014. 320 с.
- Соловьева Лариса. Дао голоса. Голос как ваш инструмент. Изд-во «Добрая книга», 2009. 320 с.
- Трежер Джулиан. Выступление в стиле TED. Говорю. Слушаю. Слышу. СПб.: Питер, 2018. 336 с.
- Хорн Сэм. Минуту внимания. Как заинтриговать любую аудиторию. Москва: Изд-во Манн, Иванов и Фербер, 2017. 272 с.
- Почепцов Г. Від покемонів до гібридних війн: нові комунікативні технології XXI століття. Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2017. 260 с.

Завдання для самостійної роботи

Тема 1. Вступ до теорії комунікації

Завдання: На основі визначення ролі мобільних комунікацій у сучасному світі напишіть есе на тему "Мій день без мобільного телефону" (до 5 тис. знаків з пробілами).

Тема 2. Витоки та основні підходи до теорії комунікації

Завдання:

Тема 3. Процес соціальної комунікації. Базові моделі комунікації

Завдання: Опишіть процес соціальної комунікації на прикладі однієї з комунікативних практик (освітньої, наукової, політичної тощо) – до 5 тис. знаків з пробілами.

Тема 4. Комунікативні бар'єри

Завдання: Визначте і опишіть комунікативні бар'єри на прикладі однієї з комунікативних практик (освітньої, наукової, політичної тощо) – до 5 тис. знаків з пробілами.

Тема 5. Види комунікацій

Завдання: Розкрийте особливості вербальних, невербальних і паравербальних комунікацій на прикладі однієї з комунікативних практик (освітньої, наукової, політичної тощо) – до 5 тис. знаків з пробілами.

Тема 6. Прикладні комунікації:

Завдання: Визначте і опишіть проблеми таких комунікацій в сучасному світі, як: кризові комунікації, релігійні комунікації, міжкультурні комунікації, політичні комунікації (до 8 тис. знаків з пробілами).

Тема 7. Рівні комунікації

Завдання: Визначте і опишіть проблеми таких комунікацій в сучасному світі, як: міжособистісні комунікації, публічні комунікації, масові комунікації, організаційні комунікації (до 8 тис. знаків з пробілами).

Завдання для поточного контролю знань

Тестові завдання

Тема 1. Вступ до теорії комунікації

1.1. Хто вперше ввів у теорію інформації одиницю виміру кількості інформації - біт. Вона відповідає мінімальному обсягу інформації, отриманої у вигляді відповіді на питання «так» чи «ні» в тому випадку, коли подія має два рівномірно результату.

1. К. Шеннон
2. Г. Лассуел
3. У. Шрам
4. Аристотель

1.2. Новими комунікаційними технологіями є ті, що мають такі риси...

1. інтерактивні
2. діалогічні
3. мають в якості технологічного об'єкта користувача, особистість
4. усі наведені вище риси

1.3. З чим пов'язані переломні етапи в історії технічних засобів інформації, які вплинули на комунікацію?

1. з винаходом писемності
2. з винаходом друкованого верстата
3. з електронними масмедіа
4. з усіма названими вище винаходами

1.4. Які з наведених нижче технологій належать до інформаційних технологій?

1. технології формування, організації та використання інформаційних ресурсів
2. технології виробництва інформації
3. технології управління інформацією
4. усі наведені вище технології

1.5. Протяжність і послідовність самих комунікативних актів – це ...

1. комунікативний простір
2. комунікативний час
3. спілкування
4. комунікативна компетентність

Тема 2. Витоки та основні підходи до теорії комунікації

2.1. Г.Лассуелл до функцій комунікації відносить ...

1. огляд людиною навколишнього світу (інформаційна функція)
2. кореляція з соціальними структурами суспільства (вплив на суспільство через зворотний зв'язок)
3. передача культурного початку (пізнавально-культурологічна функція)
4. усі зазначені вище функції

2.2. До XIX в. осмислення проблем соціальної комунікації здійснювалося переважно в рамках ...

1. філософії
2. соціології
3. журналістики
4. математики

2.3. Що розкриває суть інтеракційного підходу до вивчення комунікацій?

1. суб'єкти комунікації рівноправні і пов'язані взаємними очікуваннями і установками, а також загальним інтересом до предмету спілкування
2. комунікація розглядається як реалізація цього інтересу за допомогою переданих повідомлень
3. ефекти комунікації складаються в зближенні або розбіжності точок зору комунікатора і реципієнта на загальний предмет, що в свою чергу означає розширення чи звуження їх можливостей взаєморозуміння і співпраці
4. усе назване вище

2.4. Яке значення поняття “комунікація” наведено нижче:

«Комунікація – це зв'язок будь-яких об'єктів матеріального і духовного світів»?

1. універсальне
2. технічне
3. біологічне
4. соціальне

2.5. Яке значення поняття “комунікація” наведено нижче:

«Комунікація – це шлях повідомлення, зв'язку одного місця з іншим, засоби передачі інформації та інших матеріальних та ідеальних об'єктів з одного місця в інше»?

1. універсальне
2. технічне
3. біологічне
4. соціальне

Тема 3. Процес соціальної комунікації. Базові моделі комунікації

3.1. Які етапи проходять повідомлення від відправника до одержувача?

1. зародження ідеї
2. кодування інформації і вибір каналу
3. передача інформації і декодування
4. усі наведені вище етапи

3.2. Хто розробив класичну модель комунікації, у якій елементи комунікації включені в модель в порядку відповіді на питання: «ХТО повідомляє? – ЩО повідомляє? – За яким КАНАЛОМ? – КОМУ? – З ЯКИМ ЕФЕКТОМ?» ?

1. К. Шеннон-У. Уівер

2. Г. Лассуелл
3. У. Шрам
4. Г. Почепцов

3.3. Хто розробив модель комунікації, яка змодельована на основі вивчення ефективності поширення радіохвиль і сигналів в телефонному кабелі? Ця модель включає джерело інформації, передавач, сигнал, канал, приймач, мета повідомлення, джерело перешкод.

1. К. Шеннон-У. Уівер
2. Г. Лассуелл
3. У. Шрам
4. Аристотель

3.4. Хто розробив модель комунікації як лінійний ланцюг, до якого входять «оратор – промова – аудиторія» як основні елементи акту комунікації?

1. К. Шеннон
2. Г. Лассуелл
3. У. Шрам
4. Аристотель

3.5. До характеристик зворотнього зв'язку в процесі соціальної комунікації відносяться ...

1. він є двостороннім процесом, дозволяє обом сторонам коректувати свої цілі
2. він є двостороннім процесом, дозволяє обом сторонам коректувати поведінку по відношенню один до одного
3. він відмінний від аналогічних процесів в автоматичних системах, так як відповідна реакція отримувача повідомлення не може бути передбачена з абсолютною точністю
4. усі наведені вище характеристики

Тема 4. . Комунікативні бар'єри

4.1. Який вид комунікативних бар'єрів породжують соціокультурні відмінності, що обумовлені приналежністю комунікатив до тої чи іншої мовної, етнічної, професійної тощо спільноти або низки спільнот одночасно?

1. семантичний
2. соціокультурний
3. технічний
4. логічний

4.2. Як називається комунікативний бар'єр, що викликаний невідповідністю стилю мови комунікатора і ситуації комунікації або стилю комунікації?

1. стилістичний
2. семантичний
3. фонетичний
4. логічний

4.3. Як називається комунікативний бар'єр, який виникає внаслідок застосування складної, незрозумілої або неправильної логіки міркувань?

1. стилістичний
2. семантичний
3. фонетичний

4. логічний

4.4. Як називається комунікативний бар'єр, який виникає внаслідок відмінностей в системах значень слів?

1. стилістичний
2. семантичний
3. фонетичний
4. логічний

4.5. Мовну розбіжність у комунікації зумовлюють ...

1. різні мовні структури та різні мовні закони при контекстуально адекватних ситуаціях та різні норми вживання, такі як, наприклад, фразеологічні звороти, соціально нормовані схеми дій, використання соціолектів / діалектів;
2. різний соціокультурний контекст: системи традицій, норм, оцінок; історичні і географічні реалії, політична система, соціальний устрій, власне розуміння культури, освітніх та соціальних ідеалів, табу тощо;
3. різний рівень пізнання окремого індивідуума, його "горизонт", а саме: соціальне оточення, життєва практика, здобуті навички, умови життя та праці, традиції, соціальний статус і т.ін.
4. усі наведені вище чинники

Тема 5. Види комунікацій: вербальна, невербальна, паравербальна

5.1. Види діяльності з використанням мови: ...

1. говоріння - використання мови для того, щоб щось повідомити, і слухання - сприйняття змісту звукової мови
2. лист - фіксація змісту промови на папері
3. читання - сприйняття зафіксованої на папері інформації
4. усі наведені вище

5.2. Ознаки, за якими відрізняються стилі комунікації: ...

1. сфера використання та мета спілкування
2. форма, в яких спілкування існує
3. набір мовних засобів
4. усі наведені вище ознаки

5.3. Функції невербальних повідомлень стосовно вербальних:

1. доповнення (у т. ч. дублювання і посилення) вербальних повідомлень
2. заперечення вербальних повідомлень
3. регулювання розмови
4. усі зазначені вище

5.4. Сукупність жестів, міміки, поз, рухів тіла, які використовуються в комунікації як додаткові виразні засоби спілкування – це ...

1. хронеміка
2. сенсорика
3. проксемика
4. кінесика

5.5. На яких етапах міжкультурної комунікації виявляються невербальні засоби?

1. привітання, підтримання розмови, жести, пози, вираз обличчя під час розмови

2. висловлювання задоволеності або невдоволення
3. манера вести дискусію, змінювати тему, закінчувати розмову
4. на всіх відмічених етапах

Тема 6. Прикладні комунікації

6.1. До основних способів політичної комунікації, заснованих на використанні різних засобів, відносяться ...

1. комунікація через друковані (преса, книги, плакати і т. ін.) і електронні засоби (радіо, телебачення і т. ін.) масової інформації
2. комунікація через організації, коли передавальною ланкою служать політичні партії, групи інтересів і т.ін.
3. комунікація через неформальні канали з використанням особистих зв'язків
4. усі відмічені вище способи

6.2. До сприятливих умов комунікації (спілкування) священнослужителів із вірянами за допомогою послань належать ...

1. загальна святкова атмосфера
2. урочистість церковної відправи
3. храмовий інтер'єр
4. усі наведені вище елементи

6.3. Вертикальна релігійна комунікація може носити ...

1. тільки колективний характер (колективні богослужіння, колективні молитви, обряди тощо)
2. тільки індивідуальний характер (індивідуальне звернення до вищих сил, індивідуальна молитва)
3. як колективний, так і індивідуальний характер
4. вертикальної релігійної комунікації не існує взагалі

6.4. Елементи, що належать до релігійної комунікативної системи ...

1. релігійна мова
2. сакральні тексти, релігійні ЗМК
3. проповідь, молитва, культові дії
4. усе зазначене вище

6.5. До фундаментальних, першопочаткових жанрів релігійної комунікації відносяться ...

1. одкровення
2. проповідь
3. молитва
4. усе зазначене вище

Тема 7. Рівні комунікацій

7.1. Чим відрізняються від «старих» медіа «нові»?

1. децентралізацією - забезпечення інформацією, її відбір і вибір більш не перебувають тільки в руках комунікатора
2. високою ємністю - кабельна або супутникова трансляція долає колишні обмеження за ціною, дистанції і потужності
3. інтерактивністю - одержувач може вибрати, відповісти, поміняти, підключитися до інших одержувачів, т. ін.

4. усіма наведеними вище рисами

7.2. До якого різновиду комунікації відноситься приватна, закрита і секретна комунікації?

1. неpubлічної
2. публічної
3. політичної
4. кризової

7.3. Мета якої комунікації має дуальний характер: здійснити обмін інформацією і надання цій інформації публічного статусу?

1. неpubлічної
2. публічної
3. політичної
4. кризової

7.4. Вид комунікації, де: джерело - сім'я, сусіди; канал - "обличчям до обличчя"; час передачі – безпосередній; характер регулювання - особистий, індивідуально ідентифікований:

1. міжособистісна комунікація
2. масова комунікація
3. публічна комунікація
4. організаційна комунікація

7.5. Вид комунікації, де: джерело - інститут; канал - технологічний; час передачі – безпосередній або із затримкою; характер регулювання - бюрократичний:

1. міжособистісна комунікація
2. масова комунікація
3. публічна комунікація
4. організаційна комунікація

Завдання для підсумкового контролю знань

Методичні поради

Виконання завдань підсумкового контролю знань має на меті а) перевірку засвоєння студентами теоретичного матеріалу з навчальної дисципліни; б) сформувати у студентів практичні навички застосування теорії комунікацій для аналізу проблем у сучасному комунікативному просторі.

Перевірка засвоєння теоретичних питань здійснюється за допомогою використання тестового контролю знань. У кожному тесті з чотирьох відповідей правильним є один варіант відповіді.

Питання для підсумкового контролю знань (екзамен)

1. Експансія комунікативних технологій у сучасному світі. Фактори актуалізації комунікації в сучасному світі (суспільстві). Проблема співвідношення теорії та практики комунікацій.
2. Мобільні комунікації та їхня роль у розвитку суспільства та в житті сучасної людини.
3. Поняття комунікації, її схема, елементи та функції.
4. Комунікація як життєва потреба, як засіб забезпечення успішності спільної діяльності людей, як засіб презентації і само презентації, як засіб формування

- іміджу, репутації. Вплив сучасних комунікаційних технологій на життєдіяльність індивіда, групи, суспільства.
5. Тренди розвитку комунікацій в сучасному світі.
 6. Закони та категорії теорії комунікації. Функції теорії комунікації.
 7. Методи теорії комунікації.
 8. Процес розвитку засобів комунікації. Комунікативні революції.
 9. Витоки теорії комунікації. Наукові уявлення про комунікацію як про процес і структуру.
 10. Комунікативний процес та його елементи.
 11. Кодування і декодування в масово-комунікаційних процесах.
 12. Специфіка та форми зворотного зв'язку в комунікації.
 13. Структурні моделі комунікації.
 14. Специфіка моделі комунікації за Ласуеллом.
 15. Специфіка моделі комунікації Шеннона-Уівера.
 16. Специфіка циркулярної моделі комунікації Осгуда-Шрама.
 17. Семіотичні моделі комунікації. Модель мовної комунікації Р. Якобсона. Модель комунікації Ю. Лотмана. Модель комунікації Умберто Еко.
 18. Сучасні теорії комунікації. Інтеракціоністський підхід до розуміння комунікацій. Технократична група теорій комунікацій.
 19. Загальна модель комунікативної технології.
 20. Практика комунікацій і розмаїття типів комунікацій. Типологія комунікацій за видами: вербальна, невербальна, паравербальна.
 21. Типологія комунікацій за рівнями: міжособистісна, групова, публічна, ділова, масова, організаційна.
 22. Характеристика публічних комунікацій.
 23. Прикладні комунікації: кризові, міжнародні, політичні, релігійні. Міжкультурна комунікація.
 24. Невербальна комунікація та її сутність та види.
 25. Сутність і засоби паравербальної комунікації.
 26. Етапи розвитку, основні центри та проблеми дослідження міжкультурної комунікації. Методологія та понятійний апарат міжкультурної комунікації.
 27. Специфіка міжкультурної комунікації. Контекст, форми міжкультурної комунікації. Типи реакції особистості при сприйнятті чужої культури.
 28. Комунікативна особистість: поняття, характерні риси.
 29. Ознаки, що описують культурні особливості країн, народів, ринків, та їх урахування в міжкультурній комунікації.
 30. Міждисциплінарність теорії міжкультурної комунікації.
 31. Поняття, особливості масової комунікації. Співвідношення міжособистісної та масової комунікації. Види, формати, форми масової комунікації. Засоби масової комунікації: поняття, типологія.
 32. Природа комунікації в організації. Види організаційних комунікацій. Аналіз комунікативних ролей, комунікативних мереж, каналів комунікації в організації. Соціокультурна зумовленість комунікації в організаціях та комунікативна поведінка персоналу.
 33. Ефективна комунікація: поняття, наукові підходи до визначення, бар'єри та шляхи їх подолання.
 34. Інтегровані комунікації в сучасних соціальних практиках.

ПРИКЛАДИ ТЕСТОВИХ ЗАВДАНЬ ДО ЕКЗАМЕНУ

1. Г.Лассуелл до функцій комунікації відносить ...

- A. огляд навколишнього його світу (інформаційна функція)
- B. кореляція з соціальними структурами суспільства (вплив на суспільство через зворотний зв'язок)
- C. передача культурного початку (пізнавально-культурологічна функція)
- D. усі зазначені вище функції

2. Хто розробив класичну модель комунікації, у якій елементи комунікації включені в модель в порядку відповіді на питання: «ХТО повідомляє? – ЩО повідомляє? – За яким КАНАЛОМ? – КОМУ? – З ЯКИМ ЕФЕКТОМ?» ?

- A. К. Шеннон-У. Уівер
- B. Г. Лассуелл
- C. У. Шрам
- D. Г. Почепцов

3. Сукупність жестів, міміки, поз, рухів тіла, які використовуються в комунікації як додаткові виразні засоби спілкування – це ...

- A хронеміка
- A сенсорика
- B проксемика
- D кінесика

Зразок екзаменаційного білета

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
 Факультет міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу
 Спеціальність: 055 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»
 Освітня програма: «Міжнародна інформація та міжнародні комунікації»
 Семестр ____ 3 ____
 Форма навчання: денна
 Рівень вищої освіти (освітньо-кваліфікаційний рівень): бакалавр
 Навчальна дисципліна: «Теорія та практика комунікацій»

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № 1.

1. Тести (20 балів).
2. Обґрунтуйте, за яким каналом комунікації доцільно передавати таку інформацію: Повідомлення про стихійне лихо в населеному пункті (15 балів).
3. Дайте визначення поняття «комунікатори». Наведіть приклад (5 балів).

Затверджено на засіданні кафедри міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки, протокол № ____ від “____” серпня 2020 р.

Завідувач кафедри _____ Людмила НОВІКОВА
 Екзаменатор _____ Лариса ХИЖНЯК

Критерії оцінювання успішності студентів

Критерії оцінювання поточного контролю

Високий рівень 5 балів	Відповідь студента характеризується повним, глибоким та змістовним знанням теоретичного та практичного матеріалу з
----------------------------------	--

	теми, вільним володінням термінами та поняттями дисципліни. Він систематично активно бере участь в обговоренні кожної теми, що вивчається, його відповіді характеризуються креативним підходом.
Середній рівень 3-4 бали	Відповідь студента характеризується повним і змістовним знанням теоретичного матеріалу з теми, вільним володінням термінами та поняттями. Але він недостатньо активно бере участь в ході обговорення теоретичних питань і допускає при виконанні практичних завдань деякі неточності, його відповіді не характеризуються креативним підходом.
Низький рівень 1-2 бали	Відповідь студента характеризується слабким і невпевненим знанням як теоретичного, так практичного матеріалу. Він допускає багато помилок у відповідях на тестові завдання та не проявляє активність в дискусіях з тем навчальної дисципліни.
Незадовільний рівень 0 балів	У студента дуже слабкий рівень знання теоретичного матеріалу; відсутні навички виконання завдань з навчальної дисципліни, він не приймає участі в обговоренні теоретичного матеріалу, що вивчається; студент допускає змістовні помилки у відповідях на конкретні питання і завдання.

Критерії оцінювання контрольної роботи

За виконання контрольної роботи студент може отримати до 25 балів (до 8 балів за кожне з 3-х завдань плюс 1 бал за оформлення роботи: $8 \times 3 = 24 + 1 = 25$):

18 – 25 балів – студент здав роботу, яка повністю відповідає поставленим завданням, не містить граматичних та орфографічних помилок та до якої відсутні зауваження викладача по суті та змісту роботи.

11 – 17 балів - студент здав роботу, яка повністю відповідає поставленим завданням, містить 1-2 граматичні або орфографічні помилки, та отримав деякі зауваження викладача по суті та змісту роботи.

5 – 10 балів - студент здав роботу, яка відповідає більшості поставлених завдань, але отримала серйозні зауваження викладача стосовно її змісту та суті, або містить більше трьох граматичних або орфографічних помилок,.

1 – 4 бали – студент здав роботу у визначений термін без поважної причини, або в роботі виявлено значні помилки, відповіді не аргументовано.

0 балів – студент не здав контрольну роботу.

Критерії оцінювання кожного окремого завдання контрольної роботи

8 балів	Відповідь на завдання повна, змістовна
6-7 балів	Відповідь повна, але з незначною помилкою
4-5 бали	Відповідь не досить повна та (або) із суттєвими помилками
2-3 бали	Відповідь містить суттєві змістовні та фактажні помилки
0-1 бал	Відповідь неповна та (або) не відповідає змісту завдання

Критерії оцінювання екзаменаційної роботи

Загальна кількість балів за екзаменаційну роботу – 40. В екзаменаційному білеті 3 питання. Перше питання - тестові завдання: 20 тестів оцінюються до 20 балів (1 бал за одну правильну відповідь), друге питання оцінюється до 15 балів, третє питання - до 5-ти балів.

Критерії оцінювання другого завдання екзаменаційної роботи

Відповідь повна, змістовна, з однією незначною помилкою	10-15 балів
Відповідь повна, але з двома-трьома незначними помилками	6-9 балів
Відповідь не досить повна та з суттєвими помилками	3-5 балів
Відповідь не досить повна, містить суттєві змістовні помилки	1-2 бали
Відповідь відсутня та (або) не відповідає суті запитання	0 балів

Критерії оцінювання третього завдання екзаменаційної роботи

Відповідь повна, змістовна, з однією незначною помилкою	5 балів
Відповідь повна, але з двома-трьома незначними помилками	4 бали
Відповідь не досить повна та та з суттєвими помилками	3 бали
Відповідь не досить повна, містить суттєві змістовні помилки	1-2 бали
Відповідь відсутня та (або) не відповідає суті питання	0 балів

Рекомендована література

Основна література

Адамьянц Т. З. Социальные коммуникации: учебник для академического бакалавриата. 2-е изд., испр. и доп. Москва: Изд-во Юрайт, 2018. 200 с.

Коноваленко М. Ю., Коноваленко В. А., Швед Н. Г. Основы интегрированных коммуникаций: учебник и практикум для академического бакалавриата. Москва: Юрайт, 2017. 486 с.

Почепцов Г. Від покемонів до гібридних війн: нові комунікативні технології ХХІ століття. Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2017. 260 с.

Основы теории коммуникации: учебник и практикум для академического бакалавриата / Т. Д. Венедиктова [и др.]; под ред. Т. Д. Венедиктовой, Д. Б. Гудкова. Москва: Изд-во Юрайт, 2017. 193 с.

Гриффин Э. Коммуникация: теории и практики; пер. с англ. Харьков: Гуманитарный центр, Науменко А. А., 2015. 688 с.

Кастельс М. Власть коммуникации / пер. с англ. Москва: Изд. дом Высшей школы экономики, 2016. 564 с.

Основы теории коммуникации: Учебник / Под ред. М. А. Василика. Москва: Гардарика, 2006. 615 с.

Гавра Д. П. Основы теории коммуникации: для бакалавров и специалистов: учебное пособие для студентов вузов, обуч. по напр. 030600 «Журналистика» и спец. 030601 «Журналистика». Москва: Питер, 2011. 284 с.

Словники. Хрестоматії

Землянова Л. М. Коммуникативистика и средства информации: Англо-русский толковый словарь концепций и терминов. Москва: Изд-во Московского ун-та, 2004. 416 с.

Жукова И., Лебедько М., Прошина З., Юзефович Н. Словарь терминов межкультурной коммуникации. Москва: Издательство Флинта, 2013. 632 с.

Солганин Г. Я. Толковый словарь. Язык газеты, радио, телевидения: ок. 10 000 слов и выражений. Москва: АСТ: Астрель, 2008. 750 с.

Средства массовой коммуникации и социальные проблемы: хрестоматия / пер. с англ. и сост. И. Г. Ясавеев. Казань: Изд-во Казанского ун-та, 2000. 224 с.

Эффективная коммуникация: история, теория, практика: Словарь-справочник / Отв. ред. М. И. Панов. Москва: ООО «Агентство «КРПА Олимп», 2005. 960 с.

Допоміжна література

Актуальные проблемы межкультурных коммуникаций в современном мире / Под ред. Рыбаковой Н. А. и др.; Моск. ун-т им. С. Ю. Витте. Москва, 2015. 186 с.

- Ахьямова И. А. Методология, теория и практика формирования культуры невербального общения студенческой молодежи. Екатеринбург, 2015. 289 с.
- Бабосов Е. М., Трусъ А. А. Особенности коммуникации в организационных моделях различных типов. *Вестник Московского университета. Серия 18. Социология и политология*. 2015. № 3. С. 95-114.
- Барт Р. Империя знаков; пер. с франц. Москва: Праксис, 2004. 144 с.
- Бебик В. М. Інформаційно-комунікаційний менеджмент у глобальному суспільстві: психологія, технології, техніка паблік рилейшнз: Моногр. Київ: МАУП, 2005. 440 с.
- Бергер А. Видеть – значит верить. Введение в зрительную коммуникацию. 2-е изд.; пер с англ. Москва: Изд. дом «Вильямс», 2005. 288 с.
- Василькова В. В., Пивоваров А. М. Социальные коммуникации: профессиональные и повседневные практики. *Социологические исследования*. 2017. № 10. С. 159-160.
- Виноградова С. М., Мельник Г. С. Психология массовой коммуникации: учебник для бакалавров. Москва: Изд-во Юрайт, 2014. 512 с.
- Гнатюк О. Л. Основы теории коммуникации: учебное пособие. 2-е изд., стер. Москва: КНОРУС, 2012. 256 с.
- Гостенина В. И., Киселев А. Г. Социология массовой коммуникации: учебное пособие. Москва: Альфа-М; ИНФРА-М, 2009. 352 с.
- Грушевицкая Т. Г., Попков В. Д., Садохин А. П. Основы межкультурной коммуникации : Учебник для вузов. Москва: ЮНИТИ-ДАНА, 2003. 352 с.
- Даниленко С. І. Громадянський вимір комунікаційної революції: Модернізація суспільних комунікацій від друкарського верстата до соціальних мереж. Моногр. Київ: ІМВ. 2010. 310 с.
- Дзялошинский И. М., Пильгун М. А. Деловые коммуникации. Теория и практика : учебник для бакалавров. Москва: Изд-во Юрайт, 2014. 433 с.
- Дзялошинский И. М. Коммуникационные процессы в обществе: институты и субъекты. Монография. Москва: Издательство АПК и ППРО, 2012. 592 с.
- Интернет – СМИ: Теория и практика / Под ред. М. М. Лукиной. Москва: Аспект-Пресс, 2010. 348 с.
- Кашкин В. Б. Введение в теорию коммуникации: учебное пособие. Москва: Флинта, 2013. 224 с.
- Ким М. Н. Теория и практика массовой информации: Учебник для бакалавров. СПб.: Питер, 2017. 303 с.
- Коноваленко М. Ю., Коноваленко В. А. Теория коммуникации: учебник для бакалавров. Москва: Юрайт, 2014. 415 с.
- Коноваленко М. Ю. Деловые коммуникации: учебник и практикум для академического бакалаври ата. 2-е изд., перераб. и доп. Москва: Изд-во Юрайт, 2015. 476 с.
- Кузнецов И. Н. Современный язык жестов. Москва: АСТ, Харвест, 2012. 448 с.
- Кузнецов В. Н. Теория коммуникационного общества 3.0: Социол. гуманист. аспект. Журн. Безопасность Евразии, Моск. ин-т стратег. исслед. Москва: Кн. и бизнес, 2015. 487 с.
- Лаврентьев А. И., Шибанов В. Л. Смеховая культура в современном мультикультурном пространстве / Удм. гос. ун-т. Ижевск, 2014. 231 с.
- Лебедев А. Н., Гордякова О. В. Личность в системе маркетинговых коммуникаций. Москва: Изд-во Института психологии РАН, 2015. 303 с.
- Лилликер Д. Политическая коммуникация. Ключевые концепты / Пер. с англ. Харьков: Изд-во «Гуманитарный Центр», 2010. 300 с.
- Маклюэн М. Галактика Гутенберга: Становление человека печатающего. Москва: Академ. Проект, 2005. 496 с.

- Мальковская И. А. Знак коммуникации. Москва: УРСС, 2004. 254 с.
- Мерманн Э. Коммуникация и коммуникабельность: практические рекомендации для открытой коммуникации; пер. с нем. Харьков: Изд-во Гуманитарный Центр, 2007, 296 с.
- Нахимова Е. А., Чудинов А. П. Теория и практика коммуникации: [учебное пособие] / Урал. гос. пед. ун-т. Екатеринбург: [б. и.], 2016. 156 с.
- Петренко О. А. СМИ и журналисты в условиях терактов: Учеб. пособие / О. А. Петренко, А. М. Горбачев; Сев.-Кавк. гос. ун-т. Ставрополь, 2014. 198 с.
- Пітерс Дж. Слова на вітрі: історія ідеї комунікації: пер. с англ. Київ: ВД «Києво-Могилянська академія», 2004. 302 с.
- Почепцов Г. Г. Коммуникативные технологии двадцатого века. Москва: «Рефл-бук», Київ: «Ваклер», 2000. 352 с.
- Почепцов Г. Г. Медиа: теория массовых коммуникаций. Київ: Альтерпрес, 2008. 403 с.
- Прибутко П. С., Лукьянень І. В. Інформаційні впливи: роль у суспільстві та сучасних воєнних конфліктах. Київ: Видавець Паливода А. В., 2007. 252 с.
- Резаев А., Трегубова Н. Социология общения в поле социальных наук. *Социологическое обозрение*. 2017. Т. 16. № 2. С. 133-162.
- Саблина С. Г. Коммуникация и общественные связи: западные теории, методология, практика. Москва: ООО «Вариант», НГУ, 2008. 204 с.
- Садохин А. П. Введение в теорию межкультурной коммуникации: Учеб. пособие. 2-е изд., стер. Москва: КНОРУС, 2016. 254 с.
- Сальникова Л. С. Традиционные СМИ в условиях цифровой среды // Мировая журналистика: единство многообразие. Сб. научн. статей. Москва: РУДН, 2018. С. 233-337.
- Социальные коммуникации: профессиональные и повседневные практики. Сб. статей / Под ред. В. В. Васильковой, В. В. Козловского, А. М. Хохловой. Вып. 3. СПб.: Интерсоцис, 2010. 214 с.
- Сперанская Н. Н. Межличностное общение и коммуникации / Модуль 1: Межличностные отношения и коммуникация: учеб. пособие. / С.-Петерб. гос. лесотехн. ун-т им. С. М. Кирова. Каф. рус. яз. СПб., 2016. 109 с.
- Уздинская Е. В. Поддержка или опровержение? Роль различных языковых средств в тактике «возражение под видом согласия» (на материале газетной речи). *Вестник Московского университета*. Сер. 10. Журналистика. 2011. № 3. С. 155-168.
- Федотова Л. Н. Социология массовых коммуникаций. Теория и практика: учебник для бакалавров. 5-е изд., перераб. и доп. Москва: Издательство Юрайт, 2014. 603 с.
- Фролова Т. И. Практика гражданских коммуникаций в цифровой среде: опыт систематизации. *Вестник Московского университета*. Серия 10. Журналистика. 2014. № 2. С. 29-47.
- Хижняк Л. М., Хижняк К. В. Кризові ситуації, кризові комунікації й пошук нового формату управлінських практик. *Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики: збірник наукових праць*. Вип. 76. 2017. С. 166-173.
- Хижняк Л. М., Хижняк К. В. Ігнорування новітніх інформаційно-комунікативних технологій навчання у вищій школі як соціально небезпечна практика. *Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики: збірник наук. праць*. Вип. 74. 2017. С. **Error! Bookmark not defined.**-161.
- Хитарова Э. Й. Универсальная коммуникация. СПб.: Политехника, 2016. 672 с.
- Шарков Ф. И. Теория коммуникаций (базовый курс): ученик. 2-е изд. Москва: «РИП-Холдинг», 2006. 240 с.

Чанкова Е. В. Коммуникативная компетентность личности в постиндустриальном обществе: (Теорет.-методол. исслед.) / Рос. гос. социал. ун-т. Москва, 2016. 191 с.

Чекмишев О. В. Методи конвертованих досліджень соціальних комунікацій: монографія. Київ: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2011. 336 с.

Человек в информационном пространстве: понимание в коммуникации: сборник научных трудов / под общ.ред. Н. В. Аниськиной, Л. В. Уховой. В 2 т. Т. 2. Ярославль: Изд-во ЯГПУ, 2017.

Чічановський А. А., Старіщ О. Г. Інформаційні процеси в структурі світових комунікаційних систем: Підручник. Київ: Грамота, 2010. 568 с.

Яковлев Д. В. Політична взаємодія як комунікативний процес: медіатизація, демократизація, раціоналізація: моногр. Одеса: Астропринт, 2009. 288 с.

Яскевич Я. С. Философские проблемы социальной коммуникации: учебное пособие. Минск: Вышэйшая школа, 2017. 286 с.

Communication theory & research: Communication theory and research: an EJC anthology / Ed. by Denis McQuail a. o. London et al.: Sage publications, 2005. X, 306 p.: il. (European journal of communication).

DeFleur M.L. Mass communication theories: explaining origins, processes, and effects. Boston: Allyn & Bacon, 2010.

Ling R., Donner J. Mobile communication. Cambridge: Polity press, 2009. 200 p.

The handbook of crisis communication / edited by W. Timothy Coombs and Sherry J. Holladay. Blackwell Publishing Ltd, 2010. 767 p. (Handbooks in communication and media).

Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

The American Communication Association [Електронний ресурс] [сайт]. Режим доступу: <http://www.americancomm.org/>

Міжнародний електронний науково-освітній журнал «Медиа. Информация. Коммуникация» (MIC). Режим доступу: <http://mic.org.ru/>

Академія української преси [Електронний ресурс] [сайт]. Режим доступу : <http://www.aup.com.ua/>

Журнали: Communication theory, European Journal of Communication, Human communication research, Journalism & mass communication Quaterly, Mass Communication and Society

Бебик В. М. Глобальне інформаційне суспільство: поняття, структура, комунікації. *Інформація і право*. 2011. № 1. С. 41-49. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Infpr_2011_1_11.

Беглайтер Р. Поток данных: новая роль СМИ [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://www.infousa.Ru>

Гавра Д. П. Социально-коммуникативные технологии: сущность, структура, функции [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://jarki.ru/wpress/2010/02/28/937/>.

Дацюк С. Коммуникативные стратегии [Электронный ресурс]. Режим доступа: http://xyz.org.ua/discussion/communicative_strategy.htm

Дацюк С. Коммуникативные технологии [Электронный ресурс]. Режим доступа: URL: <http://www.korolewstvo.narod.ru/psychostat/comstr.htm>

Дацюк С. Коммуникативные стратегии модулируемых коммуникаций. Режим доступа: <http://www.uis.kiev.ua/~xyz/moderation.html>

Крэйг Р. О взаимодействии теории и практики коммуникации. *Коммуникации. Медиа. Дизайн*. Том 1. № 1. 2016. С. 131-142. Режим доступа: <https://cmd-journal.hse.ru/article/view/3236/5939>

Крос К. Політичні комунікації та новинні засоби масової інформації у демократичних країнах: конкуруючі підходи: [моногр.]. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.soe.kiev.ua>

Мобільний телефон [Електронний ресурс]. Режим доступу: [https://uk.wikipedia.org/wiki/мобільний телефон](https://uk.wikipedia.org/wiki/мобільний_телефон).

Почепцов Г. Цивилизация и коммуникации: новые подходы. [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://osvita.mediasapiens.ua/material/25665>. – Заголовок з екрана.

Різун В. В. Природа й структура комунікативного процесу. Режим доступу: <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1005>

Теория и методы исследований коммуникации [Электронный ресурс]: сб. науч. ст. Вып. 3 / под ред. О. В. Терещенко. Минск: БГУ, 2014. <http://elib.bsu.by/bitstream/123456789/111466/3/Tereshenko.pdf>